

50 éve a Kongresszus

Bezegh András

„A tudósok a világot úgy tanulmányozzák, ahogy van,
a mérnökök olyan világot teremtenek, ami soha nem volt.”

Kármán Tódor

A Kongresszus, de ez az Amerikai Egyesült Államok Kongresszusa, amelyik 1975-ben, a Magyar Tudományos Akadémia alapításának 150. évfordulója alkalmából jegyzőkönyvben méltatta a magyarok hozzájárulását az amerikai tudományhoz és kultúrához. Kiemelték, hogy tudósaink, mérnökeink és művészeink jelentős hatást gyakoroltak az USA fejlődésére.

A dokumentum Xántus Jánost említi elsőként, aki úttörő szerepet játszott az amerikai természettudományokban, és megalapozta a magyar-amerikai tudományos együttműködést. A magyarok kiemelkedő szerepet töltek be az atomfizika, a repüléstechnika, az orvostudomány, a fizika, a matematika és a zene területén, köztük számos Nobel-díjas és világhírű zeneszerző – Liszt, Bartók, Kodály – révén. A leghíresebb hollywoodi studiókat a múlt század elején kivándorolt magyarok alapították.

A jegyzőkönyv méltatta a tudományos emigráció jelentőségét is. Felsorolták, mit adott Magyarország az amerikai tudománynak. A jegyzőkönyv hangsúlyozza a magyar emigránsok tudományos és kulturális hozzájárulásának fontosságát, valamint azt, hogy az Amerikában élő magyarok továbbra is jelentős szerepet játszanak az amerikai társadalom és tudományos közösség életében.

Sok más hírességünk neve mellett felsorálják azt is, hogy ki mit tett Amerikáért, a tudományért. Így azt, hogy Kármán Tódor a rakétatudomány úttörője, Szilárd Leó az atomreaktor egyik feltalálója, Neumann János a számítástechnika egyik atyja, Gábor Dénes a holográfia feltalálója, Bay Zoltán a rádióhullámokkal végzett kutatásairól ismert fizikus (a ma is érvényes méter-standard kitalálója, akinek nevét a Pungor Ernő javaslatára létrehozott kutatóintézet mellett egy díj és egy kisbolygó is viseli), Kemény János pedig a BASIC programozási nyelv egyik megalkotója. A nagy mérnök-hármas, Déri Miksa, Bláthy Ottó Titusz és Zipernowsky Károly a transzformátor feltalálásával kapcsolódtak egymáshoz, és a budapesti Ganz gyárban dolgoztak. Bár ők nem voltak az Egyesült Államokban, hozzájárultak az elektromos energia tömeges elterjedéséhez, ami a műszaki fejlődésre nagy hatással volt világszerte, így az Egyesült Államokban is. Ők ezért kerültek a kongresszusi dokumentumba. Bár nincs benne, ezen az alapon Anisits Ferenc, a „dieselpápa” neve is helyet érdemelne a legkiemelkedőbb mérnökök között.

Most, a Magyar Tudományos Akadémia alapításának 200. évfordulója alkalmából sok új névvel lehet a listát kiegészíteni. Elsőként említhető Karikó Katalin friss Nobel-díjasunk, de Oláh György vegyész is, aki 1994-ben kapott kémiai Nobel-díjat, vagy Pavlics Ferenc gépészmérnök, a holdjáró tervezője. Amerikában ért el sikereket Simonyi Károly mérnök-matematikus és űrturista. A Microsoftnál az ő vezetésével fejlesztették ki a Word szövegszerkesztőt és az Excel táblázatkezelőt, valamint ő vezette be a „magyar jelölés” (Hungarian Notation) programozási jelölésrendszert. Gróf András mérnök és „műszaki legenda”, a félvezetőipar úttörője, az Intel társalapítója – akit inkább Andy Grove néven ismernek világszerte. Kevésbé ismert Babai László neve, akit kombinatorikai, algebrai és számítástudományi munkái tettek elismertté. Barabási Albert László fizikus, hálózatkutató több, magyarul is megjelent érdekes könyve révén ismertebb. Márka Zsuzsa fizikus, Kolossváry István vegyészmérnök, a matematikai kémia kiválósága, az MTA egyik legújabb külső tagja, Nagy-Szakál Dorottya orvos-tudós, Sztipanovits János villamosmérnök és informatikus... És sorolható lenne hosszasan.

A tudomány és technika ott virágzik, ahol a szellemi szabadság, a kutatói autonómia, a társadalmi megbecsülés és támogatás biztosított. A 20. század Amerikája ezekkel az eszközökkel az *agyelszívásra* rendezkedett be – nekünk most ugyanezekkel az *agymegtartásra* kellene építeni. Nemcsak büszkék

lehetnénk kiválóságainkra, hanem itthon is kamatoztathatnánk eredményeiket – ehhez viszont bürokráciamentes, együttműködő és demokratikus kutatási környezet, a mérnöki és kutatói pálya társadalmi és anyagi elismerése szükséges – de ezek régóta közhelyek.

Bp, 2025. június